

111-006

การศึกษาเชิงวิเคราะห์ผลิตภัณฑ์กระบวนแห่งพระกริณพยุหยาตรา ฯ
พระนิพนธ์ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส ฯ

นายนิพนธ์ ทิพย์ศรีนิมิต

ศุนย์วิจัยทรัพยากร
วิทยานิพนธ์เรื่องนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต
ภาควิชาภาษาไทย

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2523

115936919

008359

2

AN ANALYTICAL STUDY OF LILIT KRABUAN HAE PHERA KATHIN

BY PRINCE PARAMANUCHIT

MR. NIBONDH TIPSRIINIT

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts

Department of Thai Language

Graduate School

Chulalongkron University

1980

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การศึกษาเชิงวิเคราะห์ผลลิตกระบวนแห่พระกริ่งพญายศรธา
พระนิพนธ์ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส

โดย

นายนิพนธ์ ทิพย์ศรีนิมิต

ภาควิชา

ภาษาไทย

อาจารย์ที่ปรึกษา

ศาสตราจารย์วชิร รมยะนันท์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยนี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

วชิร รมยะนันท์

(รองศาสตราจารย์ ดร. วชิร รมยะนันท์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

วชิร รมยะนันท์

ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. ศักดิ์ศรี แยมันดดา)

วชิร รมยะนันท์

กรรมการ
(ศาสตราจารย์วชิร รมยะนันท์)

วชิร รมยะนันท์

กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คมคาย นิลประภัสสร)

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การศึกษาเชิงวิเคราะห์ลิลิตกระบวนแห่พระกรฐินพยุหยาตรา
พระนิพนธ์ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส
ชื่อ นายนิพนธ์ ทิพย์ศรีนิมิต
อาจารย์ที่ปรึกษา ศาสตราจารย์วัชรวิ รมยะนันท์
ภาควิชา ภาษาไทย
ปีการศึกษา 2523

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้ เป็นการศึกษาระดับปริญญาโทของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร เรื่อง ลิลิตกระบวนแห่พระกรฐินพยุหยาตรา โดยมุ่งพิจารณาและเสนอคุณค่าของการพรรณนาภาพความงามในกระบวนพยุหยาตราเป็นสำคัญ และเนื่องจากวรรณคดีลิลิตเรื่องนี้ เป็นวรรณคดีประเภทบันทึกภาพ ในพระราชพิธีโดยตรง จึงนับได้ว่าเป็นเรื่องที่มีคุณค่า ควรแก่การศึกษาเป็นอย่างยิ่ง

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้มี 6 บท บทแรกเป็นบทนำ บทที่ 2 และบทที่ 3 เป็นการศึกษาเชิงวิเคราะห์ลิลิตกระบวนแห่พระกรฐินพยุหยาตรา ในแง่ของวรรณคดีร้อยกรอง ประเภทบันทึกภาพต่าง ๆ ในพระราชพิธี และในแง่ของวรรณคดีร้อยกรองที่เกี่ยวกับกระบวนพยุหยาตรา บทที่ 4 ศึกษาลักษณะกระบวนแห่พระกรฐินพยุหยาตราจากเนื้อเรื่องของลิลิตเรื่องนี้ บทที่ 5 ศึกษาเชิงวิเคราะห์ในด้านลักษณะการแต่ง บทที่ 6 เป็นบทสรุปรวมทั้งเสนอแนะความคิดเห็นบางประการ เพื่อเป็นแนวทางแก่ผู้ที่สนใจจะศึกษาต่อไป

การวิจัยครั้งนี้พบว่า ลิลิตกระบวนแห่พระกรฐินพยุหยาตรา เป็นวรรณคดีที่ควรแก่การสนใจหลายประการ เป็นต้นว่า พระนิพนธ์เรื่องนี้ แปรลกกว่าพระนิพนธ์เรื่องอื่น ๆ เพราะสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส ทรงมุ่งที่จะให้วรรณคดีลิลิตเรื่องนี้เป็นเรื่องราวประเภทบันทึกภาพในกระบวนแห่พระกรฐินพยุหยาตราโดยตรง ลักษณะที่ดี

เคนประการหนึ่งคือ การบันทึกภาพความงามในรั้วกระบวนพยุหยาตราได้อย่างละเอียดชัด
 เจน ซึ่งผู้วิจัยหวังว่า วิทยานิพนธ์เรื่องนี้คงจะเอื้อประโยชน์แกestuสนใจ และต้องการจะ
 ศึกษาวรรณคดีประเภทบันทึกภาพเรื่องอื่น ๆ ใค้กมมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้าเป็นการ
 ศึกษาวรรณคดีประเภทบันทึกภาพที่เกี่ยวกับพระราชพิธี และกระบวนแห่พยุหยาตราควยแล้ว
 จะทำให้ผู้ศึกษาวรรณคดีดังกล่าวสามารถเข้าใจและใช้ประโยชน์จากวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ใค้
 มากทีเดียว

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

It is found that the Lilit Krabuan Hae Phra Kathin is worth of interest. The poem differs from other works of Prince Paramanuchit in that the present Lilit was intended to be a record of the actual procession. Its merit lies in the fact that it excels other works in the descriptive details of the grandeur of the procession. It is hoped that the thesis will prove useful to those who want to study such works that aim at the detailed description of any royal procession.

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กิติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้ สำเร็จได้ด้วยความกรุณาของศาสตราจารย์วัชร รมยะนันท์ อาจารย์ผู้ควบคุมการวิจัย ซึ่งได้ให้คำแนะนำและได้กรุณาตรวจแก้ไขการเขียนวิทยานิพนธ์นี้มาโดยตลอด จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่ง

รองศาสตราจารย์ ดร. ศักดิ์ศรี แยมันดาคา และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คมคาย นิลประภัสสร ได้กรุณาให้คำแนะนำและขอคิดเห็นบางประการที่มีประโยชน์เป็นอย่างมาก ในวิทยานิพนธ์นี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

นอกจากนี้ผู้วิจัยขอขอบพระคุณอาจารย์สุคนธ์ พิพิธสมบัติ และ อาจารย์นัยนา คชโคตร ที่ได้กรุณาให้ยืมหนังสือประกอบการค้นคว้าเกี่ยวกับกระบวนการทางซอมารค

อนึ่ง ตั้งแต่เขียนวิทยานิพนธ์เรื่องนี้เป็นต้นมา จนกระทั่งสำเร็จเป็นรูปเล่มดังที่เห็นอยู่นี้ ผู้วิจัยได้รับความช่วยเหลือจากอาจารย์มุกดา พุฒานุกรณ์ อยู่ตลอดมา จึงขอขอบคุณไว้ในที่นี้ด้วย

ท้ายที่สุดนี้ ผู้วิจัยขอขอบคุณเจ้าหน้าที่หอสมุดแห่งชาติและเจ้าหน้าที่หอสมุดกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ได้ให้ความร่วมมือในการค้นคว้าเอกสารและให้บริการด้วยความเต็มใจเป็นอย่างดี

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย..... ข

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ..... ข

กิตติกรรมประกาศ..... จ

บทที่

1. บทนำ..... 1

 ความเป็นมาของปัญหา..... 1

 ความมุ่งหมายในการวิจัย..... 4

 ขอบเขตของการวิจัย..... 5

 ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย..... 6

 วิธีที่จะดำเนินการวิจัย..... 7

2. ลิลิตกระบวนแห่พระกรัณพยุหยาตราฯ ในฐานะของวรรณคดีบันทึกภาพ..... 8

 2.1 ว่าด้วยวรรณคดีร้อยกรองประเภทบันทึกภาพ..... 8

 2.2 วิเคราะห์ลิลิตกระบวนแห่พระกรัณพยุหยาตราฯ ในแง่ของ
 วรรณคดีร้อยกรองประเภทบันทึกภาพต่าง ๆ ใน
 พระราชพิธี..... 32

3. ลิลิตกระบวนแห่พระกรัณพยุหยาตราฯ ในฐานะของวรรณคดีที่เกี่ยวข้อง
 กระบวนพยุหยาตรา..... 40

 3.1 ตำราว่าด้วยกระบวนเสด็จประพาสและกระบวน
 พยุหยาตรา..... 40

3.2	ลักษณะกระบวนเทพุหยาดราในวรรณคดีประเภท ร้อยกรองสมัยอยุธยาตอนปลาย ถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ตอนต้น (รัชกาลที่ 1-3).....	76
3.3	วิเคราะห์ลิลิตกระบวนเทพะกฐินพยุหยาดราฯ ใน แง่ของวรรณคดีร้อยกรองที่เกี่ยวข้องกับกระบวนพยุหยาดรา....	97
4.	ลักษณะกระบวนเทพะกฐินพยุหยาดราฯ ในลิลิต.....	108.
4.1	ลักษณะกระบวนเทพะกฐินในช่วงสมัยรัตนโกสินทร์ ตอนต้น.....	108
4.2	ลักษณะกระบวนเทพะกฐินพยุหยาดราฯในวรรณคดีเรื่อง ลิลิตกระบวนเทพะกฐินพยุหยาดราฯ.....	113
5.	การวิเคราะห์ลิลิตกระบวนเทพะกฐินพยุหยาดราฯ ในด้านลักษณะ การแต่ง.....	141
5.1	วิธีแต่ง.....	141
5.2	ท่วงทำนองแต่ง.....	147
5.3	ศิลปะการแต่ง.....	154
6.	บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	211
บรรณานุกรม.....		216
ภาคผนวก		
	ภาคผนวก ก.	225
	ภาคผนวก ข.	232
	ภาคผนวก ค.	245
ประวัติผู้เขียน.....		266